

אליילים ענל הגשור

יתכן שהיה מוטב להסריט סרט תיעודי על עלילותיו של שייקה רן, הקיבוצניק שצנח מאחורי קווי הנאצים ברומניה, תחת למרוח עליהם את הדייסה המתקתה והרביקה של חיים שכאלה. אך גם כך זה היה מרתק.

בעיניי, הקטע המרגש ביותר בא מפי חברתו (ראו, אשתו דהיום), שנסעה איתו לנמל היוגוסלאוי כדי להיפרד מאוניית-מעפילים שיצאה לארץ. זה היה מייד בתום השואה, בטרם קום המדינה.

על סיפון האונייה נדחסו 3900 מעפילים, נשים, גברים ובעיקר ילדים. רקות לפני היציאה הם פרצו בשירת התיקווה, והביטו כולם בשני צעירים שעמדו על גשר-הפיקוד — שני צעירים בני 20 וכמה, שליחי ההגנה מהארץ, שבאו לפקד על המיבצע. אחד מהם היה יוסי הראל, אחריכך מפקד אונת-המעפילים יציאת מצרים (אקסודוס), הגנבר של פרשת לבון, כיום סוחר בתלי אביב.

מילאתי בדמויני את פרטי התמונה: 3900 יהודים, שרידי התופת, מוכים ונרמאים, היוצאים לארץ חדשה, ושם למעלה למעלה, על גשר-הפיקוד, שני הצעירים שסימלו בעיניהם את כל היפה והטוב והאצילי, את הטיפוס הזקוף החדש של העברי הארצישראלי, את האידיאליזם ההירואי של בוני-ארץ ומחפרי-נפש, את החיים החדשים.

רבים מהם בוודאי חשבו באותו רגע בליבם: ילדינו יהיו כאלה? איפה הם היום?

מועדון הבוגדים

כמה שעות אחרי פגישתי עם יאסר ערפאת בכיירות, כהיותי עדיין בדרך חזרה ארצה, שמעתי את החדשות של קול ישראל.

מורדי

זה היה ליד העיר צור. בראש החדשות הופיעה ררי שמו של השר יצחק מודעי להעי מיד אותי לרין בעוון בגידה. כשבוע שעבר שמעתי בחדר שות הודעה נוספת מפי יצחק מודעי. הוא הגדיר את שימעות פרס כבוגר, בגלל חתימתו לכי נוס ועידה בינלאומית.

אז ברוך בא, מר פרס, למור ערן הבוגדים. ובקשה לי אחת ליצחק מודעי: אנא, אל תפריז. כל מועדון שווה משהו רק כל עוד הוא אכסלקוסים. אם תכניס לנו אנשים רבים מדי למועדון, לא יהיה עוד כבוד בחברותנו בו.

פן יראה ה' ורע בעיניו

בקרוב-מגע קצר ליד קיבוץ מנרה נפלו חמישה צעירים: שני ישראלים, חיילי צה"ל, ושלושה פלסטינים, לוחמי פת"ח. לאחר מכן שוררה והורפסה שוב ושוב הודעה רשמית: "...בקרוב נהרגו שניים מחיילינו וחוסלו שלושת המחבלים..."

חיילינו "נהרגו". האויבים "חוסלו". אין דבר הנוגד יותר את המוסר החיילי, ואת המוסר היהודי. כל בניהאדם שווים כמותם. לפי התפיסה הדתית, הם מחזירים את נישמתם לבוראם. הבורא שברא את כולם, ידידים ואויבים: זה שונף במלאכיו, אחרי טביעת המצרים בימי-סוף; "מעשיידיי טובעים ביס, ואתם אומרים שירה?"

מחסימים ג'וקים. עכברושים. הנאצים השתמשו במילה זו כדי לדבר על רצח יהודים, שלא היו בעיניהם אלא "תת-אדם". הרה-הומאניזציה המילולית של היהודים היתה תופעת-לוואי — ואולי תנאי מוקדם — לרציחתם בפועל.

המוסר העברי קרא בספר מישלי, פרק כ"ד, פסוקים י"ו, י"ח: "בנפול אויבך אל תשמת, ובכשלו אל יגל ליבך. פן יראה ה' ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו".

לילה בבית-עפא

ביום-הזיכרון לחללי צה"ל, כיום הראשון הבא, עומדים ותיקי הגרוד שלי — 54 גיבעתי — להתכנס במקום שבו עמד פעם כפר ערבי בשם בית-עפא, ולהסיר את הלוט מעל "ציון-דרך" שהוקם במקום.

אסע למקום — ליר נגבה — בהתרגשות מסויימת. ולא רק מפני שאני עומד לפגוש בחברים ותיקים, מהם שלא ראיתי זה 38 שנים. אלא גם מפני שאני עומד לפגוש שם בצעיר בן 24, שלא ראיתי זה זמן רב. הצעיר הזה הוא אני, כפי שהייתי באותו לילה, טוראי אבנרי אורי.

זה היה אחד הלילות הגדולים של חיי. כשקיבלתי את ההזמנה, קם הלילה שוב לנגד עיניי. הרבה הרבה זמן לא חשבתי עליו.

לקחתי לידי את בשדות פלשת, וקראתי מחדש מה כתבתי על אותו לילה, שעות מעטות אחרי שהאיר השחר. רשמתי אז את הדברים בחיפזון על פיסות-נייר, למרות העייפות, אחרי שהגעתי הביתה. הבית היה שווה בפרס ליד כפר-סואפיר.

גיבור הלילה היה גם קורבנו: אריה קוצר. קוצר היה כבר אז אגדה אצלנו. כמה שבועות לפני כן איבד חלק גדול מן הפלוגה שלו (פלוגה א' באותו גרוד) בהתקפת-הנפל על הריכוז המצרי

באשרוד. הוא נשבר, שוחרר מתפקידו כמ"פ והיה מובטל במטה הגרוד.

בלילה האמור, אור ל-14 יולי 1948, השתתפנו בהתקפה על הצבא המצרי בכפר-עפא. אנחנו, אנשי הג'יפים (לא נקראנו עדיין שועלי-שימשון. בתואר זה זכינו כעבור כמה לילות). הנחתנו רק מכות-אש על הכפר ממרחקי-מה. מכשירהקשר שלנו חרל מלתפקד. חזרנו למטה הקרבי, ושם נאמר לנו שהכפר נכבש ונמצא בידי כוחותינו. הוטל עלינו להיכנס אליו כדי להוציא משם כמה רכבים של המצרים שנתרו בו. היינו אמורים לפנות את הכפר לפני עלות-השחר, כי לא היה בכוחנו להחזיק בו.

על המשך סיפתי באותה רשימה, שהפכה פרק בסיפרי בשדות פלשת. הדברים מתוארים בשפה של 1948 כך:

במטה ששון ושימחה. זה עתה הודיע אשר, מפקד פלוגה א', כי כבש את מרבית הכפר. ששה נושאי-רכבים (כיום: זלדות) ורכב

אחר נפלו לידינו. מכיוון שלפי הפקודה עליו לפנות את בית-עפא לפני עלות השחר, הוא מבקש לשלוח את השועלים להוציא את השלל.

מצרפים אלינו מכונית-משא. נהוגה בידי צבי מלינוביצר (אח"כ מלי, ממנהלי אגד), התינוק הארוך שלנו. הפעם ניכנס לכפר בדרך-המלך מנגבה.

אני מסתכל בשעון — השעה שלוש. יהיה לנו רי זמן להשלים את המלאכה. נגבה נשארת מאחורינו. אני מכוסט. הרי זו פעולה אידיאלית — מכת'אש, הסתערות, כיבוש, הכל ללא תקלות מיותרות. אני מוציא את הסרט מתוך המיקלע, שם את רגלי על הספסל שממול לקוצר עבר בינתיים לג'יפ (אחר) ונהגה מן החיים. איזה מין-פנה — עוד שילשום היתה סכנה להתמוטטות החזית כולה, ועתה נכנסים אנחנו לבית-עפא בכניסה הראשית, כמו לחתונה ממש. הנה כבר הבתים הראשונים...

זימוזם חד. ראקיטה אדומה עולה השמימה ויורדת בניגנו. מסביבנו אוריום. ובאותו רגע מתמלא החלל שריקות, זימוזים, כדורים נותבים ופגזים ירוקים.

אין זמן לחשוב. אי אפשר להסתובב. קוצר רוהר ישר לתוך הכפר. כולנו אחריו.

לפנינו מעין רחבה מוקפת בתים. אנחנו נכנסים לתוכה. מסביב יורים עלינו. אי-אפשר להבחין מאיזה כיוון באים הכדורים. נרמה שהם ממוזמים מכל העברים.

אני מבולבל. מה קרה? האם שכחו להודיע לחברינו על בואנו? האם הם חושבים אותנו למצרים?

קולו הצלול של קוצר מהדהד בחלל, "שמשון-דלילה". הללו ממשיכים לירות. שמא שכחו את הסיסמה? עתה צועקים כולנו. "שי-שרין... דל-לילה". טרטור המיקלעים גובר והולך.

אנחנו קופצים מן הג'יפים ונצמדים לקירות הבתים. כולנו מהוממים לחלוטין. יש משהו בלתי-צפוי, בלתי-מוכן בכל העניין הזה. האם השתגעו חברינו?

"אח"כ נודע לנו כי הקשר בין הרגלים, שכבשו את הכפר, ובין המטה נפסק. הם לא ידעו על בואנו, ויצאו לפני שהספקנו להגיע.

פיתאום אני רואה את קוצר מטייל במטרי-הכדורים. "לשכבו" הוא צועק לכולנו. הוא מטפס על אחד הבתים. לפתע מאיר בידו פנס. האם השתגע גם הוא? כל האש מתרכזת עליו. אך הוא כבר ירד ושכב על הארץ. ואו אני רואה מה היתה מטרתו. ג'יפ אחד נתקע בחוץ. בתעלה. תמרוך-ההסחה מאפשר לו לדהור לתוך הכפר ולהצטרף אלינו.

מכות-ירייה כבדה מתחילה לתקתק. לחברינו לא היתה מכונה. אין ספק — קרה משהו מיסודי. חברינו פינו את המקום. אנו נמצאים חלבו של הכפר התפוס על-ידי האויב.

לבי הולם בכוח. ראשי חרל מלפעול. כפעם הראשונה, מזה חדשים רבים, משתלט עלי הפחד, פחד פשוט, עיוור, פרימיטיבי. מה לעשות? אם נישאר כאן עד עלות השחר, נושמד. אין ספק שנשקו של האויב מכוון לכביש שבו נכנסנו לכפר הארוך. מנין יורה האויב? מה המצב? איש אינו יודע.

מה לעשות? איש אינו יודע. כולנו איבדנו את העשתנות. דרושה החלטה מהירה.

ופיתאום נשמע קול שקט, צלול, תקיף — קולו של קוצר. "צוות מספר אחד — לעלות על הג'יפ — סעו ישר לנגבה — קדימה!"

האפשר לקום במטר הכדורים? האין זה איבוד-לדעת? אך הקול מרים אותם. אחד אחרי השני הם קופצים, זונקים אל הג'יפ, עולים, והנה הם נוסעים.

פגז מרוח בפוספור ירוק נורה אליהם ממרחק של עשרה מטר, עובר מעל לראשיהם ונעלם. אש תופת מצליפה עליהם. הם עוברים ונעלמים.

"צוות מספר שניים — לעלות על הג'יפ — קדימה!" הג'יפ זונק ועובר את חגורת-המוות.

"מכונית המשא — קדימה!" היכולה המכונית הכבדה לעבור מבלי להיפגע? כולנו עוצרים את הנשימה. המכונית עוברת.

"ג'יפ מספר שלוש — קדימה!"

אני קופץ. שאול כבר הרליק את המנוע. הג'יפ זו, נכנס למהירות, לבי חרל מלרפוק. הפגז עובר מטרים אחדים לפנינו, הכדורים מזומזמים מלפנים, מאחור — אך אנחנו כבר מחוץ לאזור-הסכנה. איננו מסתכלים אחורנית. אנו מגיעים לנגבה. ליד מיגרליה-המים המנוקב אנחנו נעצרים ונושמים לרווחה.

אנחנו יורדים שלושנו ומסתכלים איש ברעהו. אין לנו חשק לרבר.

אנו מחכים לשני הג'יפים האחרים. חמש דקות, עשר דקות, רבע שעה. אין הם באים.

רגש נורא מתגבר בלבנו — האם קרה משהו? לפתע שומעים אנחנו טירטור מזור, מתקרב והולך. אין זה טנק. אין זו מכונית. תקתקתקתקתק. מה זה?

והנה מופיע יצור משונה מתוך החשכה. ג'יפ? לא, אין זה עוד ג'יפ. שני גלגלי האחוריים נעלמו. ושני הגלגלים הקדמיים נעים.

במכונית ההרוסה יושב אדם אחד — אברהם בנדרסקי הנהג (אח"כ בנדרוי, שוער מכבי תל-אביב). אנחנו קופצים עליו, מוציאים אותו ומנסים לחקור אותו. אך הוא מגמגם רק מלים מעטות. אין הוא יודע מה קרה. אריה קוצר ומשה ונצובר ישבו מאחור. הוא הרגיש באיזה זעזוע, המעצורים לא עבדו, לפני כן הפעיל את הציר הקדמי של הג'יפ. צלעותיו מעוכות. הוא סובל מהלם קשה.

עוד אנחנו חוקרים אותו והנה מופיע הג'יפ האחרון. יאנק נוהג בו. הג'יפ גדוש ומלא. יאנק מספר שראה כי קרה משהו לג'יפ הקודם, ירד מן הדרך ועקף את המקום. הוא לא ראה איש. בדרך לקיבוץ נתקל בכמה פצועים של פלוגה א' ואסף אותם.

אנו מסתכלים בפני הפצועים. קוצר ומשה אינם נמצאים ביניהם.

קודם כל שולחים אנחנו את יאנק עם הפצועים לסואפיר. כשהוא נעלם נשאר שקט מזור מאחורינו. כולנו יודעים מה המצב, גם מבלי שיהיה צורך לרבר על כך. השעה היא חמש ורבע, שרדה חצי שעה או פחות עד עלות השחר.

הפתח הגדול מלפני שעה שוב עולה כלבי. אך פי מרבר כאילו מעצמו: "ג'יפ אחד צריך לחזור. מי מצטרף?"

"אני?" אומר יעקב וולישקובסקי, המסייף השחרחר. מתחיל ויכות. האם ייצאו שני ג'יפים או אחד בלבד? מרברים על פגזים. אני מסתכל בג'יפ המרוסק ושותק. אין הדבר נראה לי כפגיעת-פגז. המכונית מרוסקת מלמטה. זוהי עבודתו של מוקש. ובמקום שישנו מוקש אחד, אין כל ספק שישנם אחרים מסביב. "דרוש נהג." מכריו יעקב. אין תשובה. חבל שיאנק כבר יצא לסואפיר. הוא היה בוודאי מצטרף.

הדקות היקרות עוברות. פיתאום מתערב אורח בשיחה. "דרוש לכס נהג?" הוא אומר בשקט. "אני מוכן?" האם הוא יודע לנהוג בג'יפ? הוא מחייך — הוא נוהג באוטובוס.

חישימהר אנחנו קופצים על הג'יפ. אך לפתע מופיע בשער ג'יפ אחר. יושב בו אריה סגל, מפקד הפלוגה המסייעת, הממלא כרגע תפקיד של סמג". במלים חטופות אנחנו מסבירים לו את המצב.

"חזרו כולכם מיד לסואפיר!" פקד. אנחנו נדהמים. לחזור לסואפיר, עכשיו? ופיתאום עוקבים

אנחנו אחרי מכטו: — כאופק הופיע פס רך של כסף.

(SIC) המשר

לפני שבועיים כתבתי במרדור זה כמה מילים בעיקבות המילה (SIC), המופיעה לעיתים כה קרובות ברוח ועדת-טאוור. אמרתי שלשון משובשת מעידה על מחשבה משובשת, ושזו הובילה למה שהובילה בפרשת איראן.

השבוע שלח לי פרופסור חיפאי שתי מובאות, כדי לחזק את דבריי.

"סלסלו את המחשבה, והיא תרום את הלשון." (אחד-העם, סוף המאמר לשאלת הלשון — הלשון וספרותה. ההרגשות במקור.)

"אין הסיגנון אלא בבואתו בלבד של הרעיון: כתיבה סתומה או גרועה סימן היא למחשבה אטומה או מבולבלת." (ארתור שופר-האואר, הגיונות.)

מכיוון שהמיכתב נשלח אליי בציון, "פרטי — אישי", אני חופשי להביא את הדברים בשם שולחם, ולהביא גאולה לעולם. שופנהאואר היה, אגב, הפילוסוף החביב על אבי, שהוריש לי שלוש מהדורות שונות של כתביו. זאת היתה, פחות או יותר, הירושה היחידה שקיבלתי בחיי.